

Кривецький О.,

мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ БЕЗ РЕЄСТРАЦІЇ ФОП

Опубліковано: Кривецький О. Законодавчі ініціативи щодо врегулювання діяльності домогосподарств без реєстрації ФОП // Громадська думка про правотворення. 2023. №7.

Наприкінці 2022 р. у Верховній Раді України зареєстровано законопроект «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств», згідно якого легалізується економічна діяльність домогосподарств, що зможе здійснюватися без звичної досі реєстрації статусу фізичної особи-підприємця. Метою законопроекту є закріплення в українському законодавстві суб'єктності за домогосподарством (домоекономікою) з одночасним забезпеченням його податковими та економічними пільгами, що призведе до активізації економічної діяльності населення та зростання доходів громадян.

Даним законопроектом передбачено здійснення підприємницької (економічної) діяльності домогосподарством без реєстрації фізичної особи-підприємця, але лише за певних умов:

- подання річної податкової декларації домогосподарства;
- ведення такої підприємницької (економічної) діяльності лише членами домогосподарства;
- річний дохід від економічної діяльності домогосподарства не має перевищувати суму 8 млн грн.

Таким чином, навіть не реєструючи ФОП, дані суб'єкти все одно повинні будуть виконувати певні податкові зобов'язання, а саме: подавати звітність щодо своєї діяльності та дотримуватися лімітів обсягу доходу. Згідно законопроекту, облік доходів домогосподарств буде здійснюватися у спрощеному вигляді відповідно Порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

До видів підприємницької (економічної) діяльності, яку дозволяється здійснювати без реєстрації фізичної особи-підприємця належать: перукарські та косметологічні послуги, юридичні консультації, послуги домашньої прислуги, догляд за хворими або немічними особами, надання індивідуальних уроків (репетиторство), індивідуальне виховання дітей (гувернерство), послуги з перевезення пасажирів автомобільним транспортом, діяльність у сфері ресторанного господарства, роздрібна торгівля продовольчими та непродовольчими товарами з лотків і на ринках та інші види робіт, до яких залучаються члени цього домогосподарства, крім видів діяльності, що підлягають ліцензуванню та відносяться до незалежної професійної діяльності відповідно Закону.

Також у документі визначаються принципи формування дохідної та витратної частини бюджетів домогосподарств. До витратної частини відносяться не лише витрати на ведення підприємницької (економічної) діяльності, а й витрати на утримання кожного члена домогосподарства у розмірі 60 % від середньомісячної заробітної плати за попередній рік. Водночас, визначається поняття «соціального трансферту», для отримання якого домогосподарство має скласти річну податкову декларацію. Обов'язковість декларування не стосується осіб, які отримують пенсійні виплати та стипендії. Такий механізм декларування гарантуватиме, зокрема, адресну допомогу тим, хто потрапив у складні життєві обставини та потребує державної підтримки, а також забезпечуватиме контроль за використанням публічних коштів (коштів Державного бюджету).

За словами голови Комітету ВРУ з соціальної політики Г. Третякової, прийняття даного Закону створить правові та економічні умови функціонування та збільшення доходів українських домогосподарств, адже світова практика свідчить, що найкращими економічними агентами в ринкових економіках є, у першу чергу, домогосподарства (домоекономіка), які, за сприятливих умов та бажання власників, спроможні перетворювати свій мікробізнес на малий, середній та великий бізнес. На думку законотворців, проект закону є фундаментальним з точки зору вибудовування державної системи соціальної підтримки громадян, які потрапили у складні життєві обставини, заохочення домогосподарств (домоекономік) до економічної активності та зміцнення національної економіки в цілому. Водночас, на сьогодні визначення «сім'я» та/або «домогосподарство» у якості суб'єктів податкових відносин не передбачено в Україні на законодавчому рівні, що є бар'єром на шляху розвитку соціальної підтримки домогосподарства (сім'ї), тому даний документ має усунути цю прогалину. За цього, відповідно до проекту закону, введення так званого «сімейного оподаткування» не означатиме встановлення спеціального податкового режиму, а передбачає введення відповідного механізму у вже діючу систему оподаткування доходів фізичних осіб.

Пропонований законопроект набув широкого обговорення у суспільстві. Так, за твердженням кандидата юридичних наук, наукового співробітника НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, адвоката ЮФ «Семенова і Партнери» М. Семенової, ідея визначити, що домогосподарства можуть здійснювати підприємницьку діяльність, суперечить суті і принципам підприємництва, оскільки, згідно ст. ст. 42, 43 Господарського кодексу України, підприємництво це: усі види господарської діяльності; самостійна, ініціативна, систематична, на свій ризик, господарська діяльність, здійснювана суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів і отримання прибутку. Тому, на її думку, викладені в документі норми є спробою регулювати передусім особисте життя громадян і встановити державний

контроль за тим, в яких особистих стосунках вони знаходяться і з ким разом живуть в певний період, що нагадує часи кріпацтва. «Це неприпустимо з точки зору ст. 32 Конституції України, якою прямо встановлено, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, окрім випадків, передбачених Конституцією України, – наголошує науковиця. – Це спроба встановити державний контроль і державне регулювання особистих стосунків».

А Конфедерація роботодавців України звертає увагу на те, що економічна діяльність домогосподарств наразі нічим не регламентується і нічим не обмежується, тож прийняття відповідного закону й призведе, наразі, до суттєвого обмеження свободи. «Без проєкту змін до податкового законодавства законопроект виглядає як спроба ввести додаткові обов'язки (в першу чергу стосовно ведення звітності щодо доходів та витрат домогосподарств/членів домогосподарств) без пояснення принципів оподаткування домогосподарств та тих переваг, які вони отримують, витративши додаткові зусилля на ведення звітності», – зазначає президент Конфедерації роботодавців України О. Мирошніченко. За умов існуючих принципів державної фіскальної політики така законодавча ініціатива, на думку Конфедерації роботодавців України, буде однозначно сприйнята громадянами України як ще одна (нова) спроба додаткового оподаткування вже оподаткованих доходів (окремі члени домогосподарств вже сплатили податки) та введення нових форм тиску контролюючих органів на домогосподарства, і може призвести до зменшення довіри до влади. У Конфедерації роботодавців України вважають, що без проєкту змін до податкового законодавства і широкої роз'яснювальної роботи серед населення розгляд та прийняття даного законопроекту є передчасним.

Утім, як зазначають самі ж автори, аби громадяни схвально сприйняли ідею «домоекономіки», перш за все доведеться подолати їхній менталітет, «що тривалий час формувався під впливом радянської ідеології». Простіше кажучи, привчити населення не приховувати свої доходи і намагатися заробляти самому, не чекаючи на пільги та допомогу від держави.

Якщо даний проєкт закону буде підтримано у Верховній Раді України, то передбачається, що він набере чинності з 1 січня 2025 р. *(За матеріалами Офіційного вебпорталу Верховної Ради (https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40672), Конфедерації роботодавців України (https://employers.org.ua/news/id2455), сайтів Земляк (https://zemliak.com/news/biznes-u-seli/3618-v-ukrajini-pidpriyemci-zmozhut-pracyuvati-bez-reyestraciji-fop-zakonoproekt), БІП (https://bip.net.ua/articles/chi-mozhna-bude-pracyuvati-bez-fop-analizu%D1%94mo-zakonopro%D1%94kt-8143/), Відкритий ліс (https://www.openforest.org.ua/195335).*